

A láthatatlan elhárítás

A tel-avivi magyar külképviseleti szervek biztonsági helyzete (1950–1967)

Bevezetés

Amikor 1950 májusában a Magyar Népköztársaság megnyitotta tel-avivi követségét, a Szovjetunió egyre komolyabb ellenszenvvel kísérte Izrael egyértelműen Nyugat-barát törekvéseit. Mivel ennek következtében Magyarországnak is le kellett mondania arról, hogy baráti viszonyba kerüljön Izraellel, **1** az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) X/3 E. – követségi elhárítási **2** – Alosztálya intézkedést hozott a Tel-Avivban lévő külképviseleti szervek ellen irányuló ellenséges akciók dokumentálásáról. A X. (Hírszerző) Főosztály elsősorban a kereskedelmi kirendeltség viszonylatában számított ellenséges behatolásra vagy a személyzet egyes tagjainak átállítására, **3** ami végül önbeteljesítő jóslatnak bizonyult, ti. Liebermann Albert kereskedelmi tanácsos 1951 novemberében politikai menedékjogot kért a zsidó államtól, **4** miközben az adott ügy, de az 1958-ig tartó időszak anyagai teljes egészében hiányoznak a kereskedelmi kirendeltség objektumdossziájából. A tel-avivi Magyar Követséggel kapcsolatos, 1950 és 1956 között keletkezett elhárítási iratok az 1956-os események során megsemmisültek, ezért a Belügyminisztérium (BM) II/3. (Hírszerző) Osztály a követség ilyen vonatkozású dokumentumait 1958 márciusától a régi szám és név meghagyása mellett kiadott II. kötetben kezdte gyűjteni. **5**

Ellenséges behatolás a magyar külképviseleteken

1958. december 6-án Václav Louda, a csehszlovák követség II. o. titkára azzal kereste fel "Tokaji Béla"-t – vagyis Kiss Dezső rendőr őrnagyot, a magyar hírszerzés tel-avivi rezidentúrájának vezetőjét **6** –, hogy a magyar külképviselet fordítója, a csehszlovák származású Amos Wollin korábban az (angol) Intelligence Service (IS) szolgálatában állt, így feltehető, hogy ez irányú tevékenységét továbbra is folytatja. Tokaji értetlenül fogadta a csehszlovák diplomatától kapott értesülést, mondván, Wollin az Izraeli Kommunista Párt (IKP) vezetőinek bizalmi embere, aki kb. 5 évvel azelőtt párttagként az ő javaslatukra lett a magyar követségen hivatásos fordító. Kiss Dezső rákérdezett, hogy a csehszlovák szervek mióta tudják ezt Wollinról. Louda elismerte, hogy ez régóta ismert volt előttük, csak azért nem mondták el, mert az a hit élt bennük, hogy erről a magyar állambiztonsági szervek is tudnak. Ezzel egy időben kiderült, hogy a legjobban érintett IKP-t sem tájékoztatták. 1959 januárjában Louda még mindig nem hozta el a Wollinra vonatkozó anyagokat. Tokaji arra kérte a Központot, hogy a Külügyminisztériummal történő egyeztetést követően Garai ügyvivő kapjon utasítást Wollin elbocsátására. Az 1957 és 1959 között a tel-avivi követséget irányító diplomaták – Kálló Iván (1901–1983) és Garai Róbert (1920–2002) **7** – viszont maximálisan meg voltak elégedve Wollin munkájával, noha tisztában voltak vele, hogy az angol hadseregben teljesített szolgálatot. Mivel az IKP jó véleménnyel volt róla, számítani lehetett rá, hogy a párt vezetése indoklást fog kérni Garaitól vagy akár a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) külügyi apparátusától. A helyzetet tovább komplikálta, hogy az új fordító személyére ugyancsak a testvérpárttól kellett ajánlatot kérni. Tokaji ezért indítványozta, a KÜM által adott utasítás feltétlenül térjen ki rá, hogy Garai milyen választ adjon az IKP érdeklődésére. **8** Palotás Péter rendőr őrnagy március 9-én arról értesítette a rezidentúrát, hogy a BM már felvette a kapcsolatot a csehszlovákokkal, ugyanakkor a KÜM irányában már intézkedtek Amos Wollin elbocsátásáról. Palotás egyben utasítást adott rá, hogy arra az időre, amíg Wollin a követségen marad, vegyék szoros ellenőrzés alá és a lehetőségekhez képest korlátozzák a követség épületében történő mozgását. Egyben hozzátette, hogy a Louda követségi titkárral folytatandó beszélgetés alkalmával ki kell térni rá, hogy mire alapozza

Wollin és az Intelligence Service korábbi együttműködését. Palotás egyetértett azzal, hogy az IKP vezetősége adott esetben az MSZMP-hez fordulhat, így olyan bizonyítékoknak kell a birtokába jutni, amivel az elbocsátás hitelesen megindokolható.⁹ Tokaji azonban nem beszélt újból Loudával, mivel a csehszlovák II. titkár elmondta, amit tudott.

Wollin és az Intelligence Service kapcsolatáról évekkorábban jelentés készült, ami azonban nem volt a Csehszlovák Szocialista Köztársaság (CSSZK) tel-avivi követségén, így csak annyit ígérhetett, hogy megkéri Prágából, és átadja. Arról, hogy Wollin mikor, hol és milyen formában dolgozott az angol hírszerzésnek, már nem emlékezett. Tokaji ezért úgy vélte, hogy mivel a Központ és a csehszlovák állambiztonsági szervek közötti egyeztetés már folyamatban van, nem valószínű, hogy Loudának kiküldenék az anyagot. Wollin elbocsátására két variáció merült fel. A KÜM Szombati és Garai küszöbönálló hazahívása után a követség helyzetének elemzésénél megállapítaná: a héber és angol nyelvű levelezéssel még nem boldogulnak az ott maradó kollégák, így nem célszerű egy olyan fordító alkalmazása, aki nem beszél magyarul. Garai ügyvivő az IKP illetékes vezetőivel közölni készült, hogy Ámos Wollin munkájával kapcsolatban nem merült fel kifogás, de a körülmények arra kényszerítik a Külügyminisztériumot, hogy Wollint egy magyarul tudó párttagra cseréljék. Ez esetben az izraeli testvérpárttal sem közölték volna az igazi okot. Tokaji feltételezte, hogy a magyarázattal szemben az IKP nem emel kifogást, és nem valószínű, hogy az MSZMP-hez fordulna.

A második változat szerint a csehszlovákoktól érkező anyag kétséget kizáróan igazolja az ominózus állítást, így a KÜM rendeletben utasíthatná Garait, hogy tisztázza az ügyet az IKP vezetőivel, és hozza a tudomásukra. Az utóbbi esetről arra lehetett hivatkozni, hogy az illetékes magyar szervek barátaiktól kapták az értesülést, ergo ez alapján kérik, hogy Wollint cseréljék ki másra. Megvolt ugyan a kockázat, hogy az IKP részéről az lesz a válasz, hogy ezt tudták, de megbíznak benne, mert már beszámolt nekik a múltjáról. Igaz, a cseréhez még ekkor is lehetett volna ragaszkodni, mondván, nem egészséges, ha hosszú éveken keresztül ugyanaz a személy a követségi fordító. Amennyiben a Wollinra vonatkozó anyag nem egyértelmű, még mindig adott a lehetőség rá, hogy az MSZMP KB Külügyi Osztálya személyes levelet írjon Smuel Mikunisz (1903–1982)¹⁰ IKP-főtítkárnak, amiben kifejtene a Wollinnal kapcsolatos gyanút, és segítséget kérne a leváltásához. A javaslatok figyelembe vették a testvérpárt érzékenységét, hiszen ha nem lettek volna rá tekintettel, egyszerűen indoklás nélkül felmondtak volna a fordítónak, vagy arra hivatkoztak volna, hogy négy év elteltével a KÜM a diplomatáit is hazarendeli.¹¹

Időközben Gazdik Gyula rendőr alezredes, a BM Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának vezetője,¹² arról tájékoztatta Móró István alezredest, a II/3. Osztály vezetőjét, hogy a StB, a csehszlovák állambiztonság az alábbiakat közölte. „Ámos Wollin 1922. X. 29-én született Litomerice városában és szüleivel együtt 1939-ben utazott ki Palesztinába. A második világháború idején tagja volt a brit hadsereg zsidó brigádjának Közép-Keleten. Nevezett, mint a hírszerzőszolgálat dolgozója Olaszországban, valamint a Közép-Keleten hadifoglyok kihallgatásával foglalkozott. A háború befejezésekor, mint a brit hadsereg hírszerzőszolgálatának dolgozója, nevezett Graz városában (Ausztria) tartózkodott. Ezeket a tényeket önéletrajzában is megemlíti.”¹³ Wollin személyéhez azért sem lett volna könnyű hozzányúlni, mert nem kizárólag a köztiszteletnek örvendő egykori Jewish Brigade – az 1944 szeptemberétől elkülönített magasabb egységként működő Zsidó Dandár ¹⁴ – kötelékében harcolt, hanem a szóban forgó alakulatot az ellenséges behatolástól oltalmazó, később a hadifoglyokat, menekülteket kihallgató 263-as vagy 422-es FSS – Field Security Section (Hadszíntéri Biztonsági Részleg) – tevékenységéből is kivette a részét.¹⁵

Palotás Péter Tokaji második javaslatát tekintette a leginkább célravezetőnek, így Garai a Külügyminisztériumtól ennek szellemében kapta az utasítást. ¹⁶ Ámos Wollin idővel értesült az elbocsátás tervéről, ezért alaposan megorrolt a követségi kollektívára. Mivel jól ismerte a magyar külképviseleti szervek ügyrendjét, és továbbra is bármibe

betekintethető, magatartása lekezelővé vált az állambiztonsági iratok szerint. Ez abban is megnyilvánult, hogy amikor a rezidentúra a helyi újságíróknak rendezett fogadáshoz néhány főszerkesztő címét kérte a fordítótól, Wollin fölényesen megjegyezte, hogy azok mind rendőrségi ügynökök. Mindebből arra lehetett következtetni, hogy tisztában volt a vendéglátás céljával. Nem sokkal később a rezidens utasítására egy szekrényt helyeztek fel Wollin dolgozószobájában, aki ekkor a javaslatot ment be Nyerki Gyula ügyvivőhöz, hogy amennyiben szűkös a hely a követségi épületben, munkáját otthon is elvégezheti. A misszió vezetője csak annyit ígért, hogy az ügyre visszatérnek, ám ezen a téren semmi változás nem történt. A rezidens ebből arra következtetett, hogy az ügyvivő nem akar Wollintól megválni, az IKP megsértődésével kapcsolatos tézis pusztán a halogatást szolgálta. A rezidens azt szorgalmazta, hogy amíg nem találnak alkalmasabb személyt a feladatra, a KÜM adjon utasítást rá, hogy Wollin a követségen kívül végezze munkáját. Darvas – Rossz Gyula rendőr őrnagy, 1960-tól 1964-ig tel-avivi rezidens¹⁷ – nem alaptalanul tartotta aggályosnak Wollin jelenlétét, mivel 1960 szeptemberében ellenőrzést tartottak a Központ emberei, amelynek során több szigorúan bizalmas akta is hiányzott. Ezek végül Wollin szobájából kerültek elő.¹⁸ Amikor Tar Ferenc őrnagy 1961 januárjában biztonsági ellenőrzést végzett a tel-avivi rezidentúrán, szóvá tette, hogy Nyerki figyelmen kívül hagyta a KÜM által a fordító elbocsátásával kapcsolatban küldött utasítást. Iglói Pál¹⁹ rendőr százados úgy vélte: Nyerki azért ragaszkodik annyira Wollinhoz, mert a KÜM felé küldendő jelentéseit, vagy azok alapanyagát a fordító állította össze.²⁰

A Wollin-ügy továbbra sem jutott nyugvópontra, ti. Prágában az ismeretlen Balassa tanácsos (róla a kutatás adott fázisában nem tudunk többet) 1963 elején olyan értesülést szerzett a csehszlovák belügyminisztérium egyik korábbi munkatársától, hogy Ámos Wollin, aki 1948-ban külföldi útlevéllel tartózkodott Csehszlovákiában, felajánlotta szolgálatait az StB-nek, miközben azzal próbált az ottani állambiztonságiak bizalmába férkőzni, hogy azt állította, közeli rokonságban áll Friedl Fűrberggel, az Osztrák Kommunista Párt 1932 és 1971 közötti főtitkárával. Ám nem sokkal később több olyan információ is felmerült, hogy meg nem engedhető tevékenységet folytat egy harmadik ország javára, ezért kiutasították az országból. Wollin neve azért került elő, mert 1949 folyamán adatokat szolgáltatott egy bizonyos személyre, akivel kapcsolatban az StB újabb információkhoz jutott. Balassa ismerősét amiatt keresték fel a csehszlovák állambiztonságiak, mert mielőtt 1952-ben leszerelt, ő foglalkozott Wollin ügyével. A kihallgatás alatt elhangzott, hogy Wollin tolmács a tel-avivi magyar követségen, így kötelességének érezte, hogy felhívja a figyelmet a szóban forgó alkalmazott múltjára.²¹ A Központ arra szólította fel Darvast, hogy postafordultával tájékoztassa Wollin és a követség kapcsolatáról, az általa végzett fordítások jellegéről, az anyagátadás módjáról, valamint azokról az esetleges újabb tapasztalatokról, amelyek megerősítik a korábbi feltevést, hogy nevezett az angol hírszerző szervek kapcsolata.²² A rezidentúra válaszában jelezte, hogy Wollin 1961 tavaszán kiköltözött a követség épületéből, tevékenysége azóta pusztán sajtóanyagok és a héber nyelvű levelek fordítására korlátozódik. Wollin ez irányú feladatait tel-avivi otthonában végezte. Rendszerint délután 3 órakor a hivatalsegédnek behozta a kész anyagokat. Az átvevőn kívül csak a követség vezetője és esetenként az egyik adminisztrátor érintkezett vele: a követ látta el feladatokkal, míg a titkárnő apróbb szívességeket kért tőle. Ez főleg publikus anyagok fordítására, illetve egy-egy telefon lebonyolítására vonatkozott. A rezidentúrának arról nem volt tudomása, hogy a követség vagy a kereskedelmi kirendeltség vezetőjének végez-e más jellegű munkákat, ahogy arról sem, hogy kapcsolatban áll-e az angolokkal. Mindazonáltal Wollin magatartásában továbbra is a sértettség dominált az elhárítás tisztjei szerint. Az IKP vezetői előtt állandó jelleggel sértő megjegyzéseket tett a követ magatartásáról és képességeiről, míg a titkos munkatársak előtt azt hangoztatta, hogy nem elégti ki az a munka, amit az MNK képviselőjének végez. Wollin azért nyilatkozhatott a fenti módon, mert amíg nem rakták ki a követségről, voltaképp tanácsadói tisztséget látott el az ügyvivő mellett. Wollin még így sem volt elzárva attól, hogy bizonyos dolgokról ne szerezzen tudomást. Az altiszt a saját szobájában vette át az anyagokat, és a figyelmeztetés ellenére is sokszor magára hagyta. A napló, amelyben az

ügyvivő utasítása nyomán kellett szerepelnie a távozások időpontjának, felügyelet nélkül maradt, amit Wollin napi szinten tanulmányozhatott. **23** Ezzel párhuzamosan az is feltételezhető, hogy a tel-avivi kereskedelmi kirendeltség sem maradt mentes az izraeli elhárítás által végrehajtott ügynöki beépüléstől.

1961. január 4-én a rezidens tudomására jutott, hogy Vinográdné – a kirendeltség izraeli állampolgárságú takarítónője – zavartalanul belenyúlhatott a páncélszekrénybe, **24** hasonlóan ahhoz, amikor az Egyiptom párizsi követségén szolgáló házmester a SDECE – Service de la Documentation Extérieure et Contre-Espionage (az 1947 és 1981 között létező francia hírszerzőszolgálat) – embereinek átadta a külképviseleti hivatalos levelezést. **25** Mivel nem volt kizárható, hogy a kulcsok másolata már az izraeli elhárítás birtokában lehet, „Amália” (Ágoston Mária), a kirendeltség titkárnője, **26** azt a feladatot kapta, hogy jelzések elhelyezésével próbálja megállapítani, történt-e újabb behatolás. **27** A helyzet súlyosságát csak fokozta, hogy a rejtjelező eszközöket nem az előírt helyen tartották, hanem a kirendeltségvezető szobájában, ráadásul a kódokat tartalmazó dosszié tele volt az évekkel korábban megfejtett szövegekkel. **28** Az illetéktelenek behatolását egyben az is megkönnyítette, hogy a kirendeltség bejárati ajtajának egyik kulcsát Vinográdné őrizte, aki jóval a hivatalos munkaidő előtt járt dolgozni, ugyanakkor minden vasárnap egy ismeretlen kolléganőjével nagytakarítás címén felügyelet nélkül hosszabb időt töltöttek a kirendeltség épületében. Történt ez úgy, hogy a vízumkérelmek elbírálására vonatkozó titkos utasítások, a hivatalos bélyegzővel együtt, egy könnyen nyitható szekrényben voltak elhelyezve, miközben az MNK külkereskedelmével összefüggő, szigorúan titkos iratok sokszor szanaszét heverték. **29**

A rezidentúra 1961 szeptemberében vizsgálatot kezdeményezett a kirendeltség izraeli állampolgárságú gépkocsivezetőjének magatartásával és lehetséges elbocsátásával kapcsolatban. Beni Aroyo korábban az izraeli rendőrségen dolgozott, aminek ab ovo gyanússá kellett volna tenni a személyét, még akkor is, ha ezt évekkel korábban közölte az IKP a külképviseleti szervek akkori vezetésével. Még súlyosabb érvként esett a latba, hogy Aroyo mélyrehatóan ismerte a leváltott kereskedelmi tanácsos – Szendrő László **30** – üzelmeit, ráadásul a diplomáciai ellátmány feketepiaci értékesítéséből egyénileg is kivette a részét. A magánvásárlások leállításával egy időben ugyan kapott egy 20%-os fizetésemelést, tehát a 360 izraeli fontos jövedelmével a szakma elitjébe került, ez azonban nem pótolhatta a követség által vámentesen bevihető kontingensből származó áruk továbbadásából eredő hasznot. A gépkocsivezető alapfeladatán túl kizárólag levelek, táviratok, csomagok továbbítására, a reprezentációs ajándékok széthordására és a pénzek felvételére korlátozódott. Konspirációs jellegű találkozókat megszervezésére, bizalmas üzenetek továbbítására és ilyen esetekben fuvarozásra nem használták.

A „Vági” fedőnevű titkos munkatárs – Veress Péter (1928–2001), **31** 1962-ig a tel-avivi kereskedelmi kirendeltség vezetője, majd 1979-től 1987-ig külkereskedelmi miniszter **32** – viszont a gépkocsivezető személyével kapcsolatban megjegyezte, hogy *„amikor az irodájában tartózkodik, módjában van megfigyelni az oda bejárókat”*. Aroyo politikai megnyilvánulásai az IKP álláspontját tükrözték, ugyanakkor a pártban közkedvelt embernek számított, aki a választások előkészítéséből is kivette a részét. A rezidens nem alaptalanul tartott tőle, hogy a Wollin személyéhez kötődő problémákat követően újabb kínos szituáció fog előállni a magyar követségnek az izraeli testvérpárttal fenntartott kapcsolatában. „Vági” azt is szóvá tette, hogy a kirendeltség a belépéssel egy időben formálisan nem szerződött az izraeli állampolgárságú alkalmazottakkal, tehát valószínű, hogy a hatályos törvények értelmében jelentős összegű felmondási pénzt kell majd fizetni, ráadásul még a felmondást sem tudnák hitelt érdemlően megindokolni. **33** Pár hónappal később a kirendeltség adminisztrátora rákérdezett a gépkocsivezetőnél, hogy ki az a lány, akinek udvarol. Aroyo elmondta, hogy a hölgy tiszt az izraeli hadseregben, de rövid idő múlva így is, úgy is leszerel, függetlenül attól, hogy össze fognak-e házasodni. Igaz, Beni menyasszonyát felettesei – vagy rossz esetben a hihetetlenül szigorú MALMAB, a Védelmi Minisztérium Biztonsági Szolgálat **34** – figyelmeztették, hogy vőlegénye a magyarok alkalmazásában áll, de ez őt nem érdekelte. „Amália” arról érdeklődött, hogy

miért nem a párttagok közül választ magának jövődóbelit, azzal reagált, hogy akik számításba jöhetnek, már mind férjes asszonyok. Beni egyébként úgy látta, hogy a menyasszony nevelhető, akiből ha párttag nem is, de szimpatizáns nyugodtan lehet. A titkárnő azonban emlékezett rá, hogy a sofőr az előző kapcsolatáról is ugyanezt mondta, viszont néhány hónap elteltével szakítottak. Ezzel egy időben azt is megjegyezte, hogy Aroyo barátnője sűrűn telefonál, és gyakran akkor keresi, amikor házon kívül van.³⁵

Provokációk és a külképviselet általános biztonsági helyzete

1959. május 16-án 19 óra 15 perckor súlyos provokációra került sor: Tel-Avivban betörték a magyar kereskedelmi kirendeltségre. Vermes Róbert megbízott részlegvezető este hét körül elment sétálni, ám amikor háromnegyed tíz táján visszatért, a kirendeltségi épület fényárban úszott. A kertben lévő két egyenruhás rendőr elsőre héberül szólt Vermeshez, majd a beszélgetés magyarul folytatódott. A rendőrökön kívül két civil ruhás férfi tartózkodott a helyszínen, akik a kirendeltségvezető érkezése után azonnal eltűntek. A rendőrség szerint ők tettek bejelentést a bűncselekményről. Az épületben az összes íróasztalfiók és szekrényajtó tárva-nyitva állt, a bennük lévő prospektusok szét voltak dűlva és szanaszét heverték a földön. Az emeleti irodában található páncélszekrényen ugyanakkor látszott, hogy feszítővassal próbálták felnyitni. Az íróasztalon lévő iratokat széttúrták, míg a szekrényben tárolt vállalati levelezés ugyancsak a földön feküdt. A betörők Vermes lakásába is behatoltak, ahol feltúrták az éjjeliszekrényt, felhajtották az ágyban lévő matracot, és a levéltárcáját is szétszedték. A rendőrség a helyszínen elfogta Jehuda Harrarit, ám a másik elkövetőnek sikerült kereket oldania.

A bűntényről a szomszédos magas ház lakói értesítették a rendőrséget, akik példás gyorsasággal kiszálltak a tetthelyre. Még aznap este negyed tíz körül négy egyenruhás kíséretében megérkezett egy Markovics nevű rendőr százados, aki arról tájékoztatta Vermest, hogy Harrari pénzt és ékszer akart rabolni, miközben azt sem tudta, hogy hová tör be. Ezzel egy időben magyarul közölte, hogy másnap reggel 8 órára jönnek a nyombiztosítók az ujjlenyomatokat felvenni. A következő napon senki sem jelentkezett, csak 18-án reggel 9 órakor jött el egy nyomozó, aki formálisan megtekintette a helyszínt. A tel-avivi követség jegyzéket adott át az izraeli külügyminisztérium kelet-európai osztálya vezetőjének, amit Schimoni udvarias formában igyekezett visszautasítani, mondván, köztörvényes bűncselekmény volt. Tömpe András vezérőrnagy, a II/3 Hírszerző Osztály vezetője viszont rámutatott: a körülményekből úgy tűnik, hogy az izraeli elhárítás akciójáról van szó. Az, hogy mindenekelőtt az iratok után kutattak, egyértelműen ezt igazolta, miként az is, hogy a bűnügy helyszínén több magyarul beszélő rendőr tűnt fel. Miközben a rendőrség saját állítása szerint már este fél nyolckor elfogta a tettest, a kirendeltségvezető távozásának időpontját figyelembe véve a betörőnek nagyjából 20 perc állhatott rendelkezésére ahhoz, hogy az ablakon keresztül bemásson, és felforgassa az összes helyiséget. A valóságban minden jel arra utalt, hogy a betörést a hatóságok rendezték meg, hogy a helyszínre kiszállva átkutathassák a kirendeltség irodáit. Az előzetes vizsgálat alapján úgy tűnt, hogy iratokat nem vittek el, csakhogy a laza ügykezelés nyomán ezt nem lehetett biztosra venni.³⁶

Tokaji Béla rezidens augusztus végéig rácsokat szereltetett fel a rezidentúra helyiségére, valamint egy ajtó áthelyezésével és egy két négyzetméteres fal felhúzásával megoldották, hogy oda csak a parancsnok szobáján keresztül lehessen bejutni. A redőnyöket éjszakára mindig leengedték, ami a szomszédos épületből vagy a követséggel határos, üres telekről bedobható gyújtóbomba ellen viszonylagos védelmet jelentett. Igaz, ha robbanóanyaggal teli szerkezeetről van szó, a rombolást nem tudta volna megakadályozni, csak a tűzoltást tett volna könnyebbé. Biztonsági szempontból az sem volt megnyugtató, hogy ügyfélfogadási időben akár 20-30 személy is tartózkodott a követség bejárati csarnokában. A rezidentúra ezért felszerelt egy tolóajtót, amely elválasztotta a lépcsőházat az előcsarnoktól.³⁷ 1959. november 21-én egy hatfős huligáncsoport kövekkel megdobálta a kirendeltség ablakait. A redőnyöknek köszönhetően csupán az

erkélyen lévő lámpabura törött össze. „Bárány” elmondása szerint a csoport héberül beszélt, így csak az „Iván” nevet értette az akció közben elhangzó kiáltásokból. A követség négy nappal később tiltakozó jegyzéket adott át az izraeli külügyminisztériumnak, de 27-éig válasz nem érkezett rá.

A kereskedelmi kirendeltség egy forgalmas helyen lévő belvárosi irodát bérelt ki, amely kevésbé volt kitéve a provokációknak vagy az esetleges újabb betöréseknek. Az új helyiség konyhájának ablakára rács, míg az ajtókra biztonsági zár került, miközben a rezidens még arra is utasítást adott, hogy a szigorúan titkos iratokat és a rejtjeleszközöket oda nem vihetik magukkal.³⁸ A rezidens által beépített ajtó viszont önmagában nem jelentett megoldást a biztonsági problémákra, hiszen azt a hétfői és keddi félfogadások alkalmával rendszerint elfelejtették bezárni. Igaz, az első emeleten állandó ügyeleti szolgálat működött, mivel ott tárolták a titkos iratokat, és a szóban forgó helyiségből nyílt a rejtjelszoba. A követség földszinti, valamint első emeleti ablakait ugyanakkor vasráccsal próbálták védeni.³⁹ A biztonsági helyzet a kezdeti időszakhoz képest mégis sokat javult, hiszen az indulás pillanatában nem rendelkeztek saját helyiséggel, páncélszekrénnel, a lehallgatást megnehezítő rádiókkal, illetve önálló gépkocsival.⁴⁰ Az egyébként is feltűnést keltő követségi szolgálati gépkocsit – az általánosan kötelező diplomáciai rendszámnak betudhatóan – operatív célra nem lehetett használni,⁴¹ így a rezidentúra egy FIAT 1100-assal közlekedett, amely 1960 kora tavaszáig 20 000 kilométert futott, ám a viszonylag jó állapotú gépkocsin – az adott szériára jellemző konstrukciós hiba folytán – már négy alkalommal állították a szelepeket. A beállítással ugyan lehet a problémát orvosolni, de ha a szelepek felmondják a szolgálatot, nagyjavítás válik szükségessé. A mester azt javasolta, hogy amennyiben Tokaji 20 000 kilométeren belül újból rendellenességet tapasztal, azonnal adjon túl a járművén. A korrekció óta 1500 kilométert ment az autó, de ismét ugyanúgy ketyegett, mint előtte. A rezidens új autó beszerzését kívánta engedélyeztetni, ami azért is indokoltnak tűnt, mert a FIAT 11,5 LE teljesítmény alkalmatlannak bizonyult a jeruzsálemi és haifai hegyek leküzdésére, valamint a figyelést lerázására. Tokaji a Központtól 2000 dollárt kért egy minőségi csere lebonyolításához, mondván, egy üzemképtelen járműre nem lehet vevőt találni.⁴² A rezidens megjegyzése egyáltalán nem volt alaptalan, ugyanis a valójában 14 lóerős gépkocsi – a FIAT 1100/103 (Turismo Veloce) – a szóban forgó típus első változata volt, amelynek gyártása 1956-ban véget ért,⁴³ így szinte biztos, hogy már használtan került Tokaji tulajdonába.

1960 tavaszáig a legfontosabb ajtókra biztonsági zár került, rendszeressé vált az éjszakai ügyeletesi szolgálat, ugyanakkor két darab géppisztollyal és két darab TT-pisztollyal is ellátták a követséget. Az izraeli elhárítás eközben folyamatosan törekedett a külképviseleti beosztottak és a kint tartózkodó magyar állampolgárok anyagi kompromittálására, valamint a közös elvi alap keresésére, rendszerint a célszemély származására való hivatkozással. A „Gandhi” fedőnevű titkos munkatárshoz (Szendrő László)⁴⁴ hasonló elvek alapján közeledtek rokonai és a deportálást túlélő sorstársai, akik – a kereskedelmi kirendeltségnek előnytelen autóvásárlás, a diplomataboltokban kedvezményesen vásárolt cikkek feketepiaci értékesítése formájában – kétes üzleti ügyekbe keverték. Nem ellenőrzött értesülések szerint felmerült, hogy a volt kereskedelmi attasé, Liebermann mintájára meggyőzik az átállásról. 1960. január 13-án pedig egy Hallah nevű üzletember tett disszidálási ajánlatot a „Bárány” fedőnevű titkos munkatárshoz (Vermes Róbert).⁴⁵ Az izraeli biztonsági szolgálat a hazatérésre jelentkező követségi és a konzuli félfogadást legtöbbször provokátorok beküldésével ellenőrizte. Így például Sternberg Márton gyakran felbukkant a várakozók között, kérdezgette őket, azonban a kijelölt diplomatához már nem ment be. Az ilyen személyeket rövid úton eltanácsolták a bejárástól. A későbbi értesülések viszont arról szóltak, hogy az elhárítás sokkal intenzívebbé tette a hazatérni vágyók kikérdezését. Egyrészt dokumentálni akarta, hogy milyen külön szolgálatot tesznek a követség számára azok, akik megkapják az engedélyt, másrészt ezzel próbálták ráijeszteni az érintettekre, hogy ne hagyják el a zsidó államot. Végül soron azt sem lehetett kizárni, hogy a beidézések alkalmával a hírszerzés beszerzési célból tanulmányozza a

hazatérőket. A rezidentúra a találkozókat inkább parkokban, sétányokon vagy a néptelen utcákon bonyolította le, mivel a nyilvános helyeken (eszpresszók, éttermek) a tulajdonos, a menedzser vagy az alkalmazottak többsége – a magyar állambiztonság feltételezése szerint – az elhárítás informátoraként tevékenykedett. Az önellenőrzés alkalmával többször is gyanús jelenségeket tapasztaltak, amelyből jogosan lehetett következtetni a figyelésre. A kisebb szocialista országok diplomatái is hasonló tendenciákkal szembesültek, azonban nem tudták biztosra venni, hogy az elhárítás a nyomukban volt-e. A szovjet nagykövetség munkatársai viszont úgy nyilatkoztak, hogy alkalmanként észrevehetően volt rajtuk figyelés.⁴⁶

A rezidentúra konspirációs helyzete azért volt kedvező, mert az ügyvivőtől eltekintve a két hírszerzőtiszten kívül más diplomata nem tartózkodott a követségen. Igaz, emiatt a külügyi feladatok is a BM embereire hárultak, de ahogy az 1960 májusában az ellenőrzést végző Csécsei Kálmán rendőr őrnagy⁴⁷ megállapította: a KÜM a tel-avivi követséggel szemben nem támasztott különösebben nagy követelményt. Bár a konzuli ügyekkel Kiss Dezső, a hazatérőkkel Dohány Zoltán rendőr százados⁴⁸ foglalkozott, az ebből adódó lehetőségeket nem igazán sikerült kihasználni. Sokszor a beutazást kérő személyekről csak a KÜM felé tettek javaslatot, a Központnak viszont nem küldtek jelzést. Kiss ugyanakkor szóvá tette, hogy a BM nem kapkodja el az itthoni ellenőrzést, pedig az első beszélgetés alkalmával nem igazán lehet komoly adatokhoz jutni, ezért nem készítettek értékelő jelentést. A jelöltekkel való foglalkozást a Központ véleménye nélkül nem kezdték el, mondván, nem tudnak dönteni arról, hogy érdemes-e. Csécsei szerint a rezidentúra túl pesszimistán közelített a kinti helyzethez, a túlzásba vitt óvatosságtól, a provokáció veszélyétől való félelem miatt bátortalanná vált. Ezzel párhuzamosan elveszett a részletekben, nem szelektált a felmerülő ügyek közül, miközben a Központtal sem volt megfelelő a viszony. Kiss az utasítások hangneméből arra következtetett, hogy megítélésük nem tárgyilagos, Budapesten azt hiszik, hogy nem akarnak dolgozni. Miután végig figyelemmel kísérte az április 21-én zajló fogadónapot, Csécsei elismerte, hogy hírszerzési szempontból érdektelen feladatokkal kell foglalkozni, majd hozzátette, hogy a korlátozott számú hazatérő tanulmányozására megvolna a lehetőség. A hírszerző tisztek munkáját segíthette volna, ha a fogadó ország nyelvét jól beszélő titkos munkatárs lett volna a követségi adminisztrátor, aki segíteni tud a konzuli munka ellátásában. Kiss egyben rámutatott, hogy nagymértékben hátráltatta az operatív tevékenységét a követ és az ügyvivő helyettesítése és a rejtjelezés, miközben Szendrő László ügye is sok energiát emésztett fel. A kereskedelmi kirendeltségeken lévő titkos munkatársakból nem volt érdemi haszna a rezidentúrának, hiszen „Bárány” kitért a feladatok elől, míg „Pénzes” (Povinecz István Ferenc)⁴⁹ kiképzése sokáig tartott, de mire használni lehetett volna, őt is hazarendelték.⁵⁰

Miután 1958 végén Svájcban a lengyel katonai attasé autójából lehallgató készülék került elő, amivel a gépkocsiban folytatott beszélgetéseket az elhárítás 1,5–2 km-es távolságról is rögzíthette, anélkül hogy fel kellett volna fedni a jelenlétüket, a Központ 1960 decemberében elrendelte, hogy a tel-avivi rezidentúra és a külképviselet által használt gépkocsikat is alaposan át kell vizsgálni. A BM azt is utasításba adta, hogy a gépkocsikat ne vigyék hosszabb időn keresztül ugyanahhoz a vállalathoz javíttatni, mert ezzel megkönnyítik az ellenséges szervek technikai beépülését. Ezzel egy időben megtiltották, hogy a gépkocsiban találkozókat és operatív beszélgetéseket folytassanak, ugyanakkor a találkozók előtti önellenőrzést gyaloglással kellett kombinálni.⁵¹ A figyelmeztetés már az új rezidensnek és beosztottjának, azaz Rossz Gyula rendőr őrnagynak, valamint a harmadosztályú követségi titkárként a hazatérési ügyekkel foglalkozó Iglói Pálnak szólt.

A BM az új emberek kiküldése révén minden bizonnyal a rezidentúra munkáját próbálta dinamizálni, hiszen a BM II/3. Osztály annak ellenére sem rendelkezett hálózattal a zsidó államban, hogy a magyar anyanyelvű izraeliek száma – reális becslés szerint⁵² – 140-150 ezer körül alakult, amelyből kb. 60 000 érkezett Magyarországról. Izrael szinte valamennyi gazdasági, politikai, tudományos, műszaki intézményében dolgoztak magyar származású személyek, ugyanakkor a hadseregben is számos törzs, vezérkari és

csapattiszt, hadbíró, ügyész, a Honvédelmi Minisztériumban több osztályvezető, valamint a rendőrség és az elhárítás személyzetének nem csekély hányada is közülük került ki. Az 1961. január 15-től 26-ig ellenőrzésre kiküldött Vadász Tibor rendőr őrnagy⁵³ és Károlyi Gyula rendőr őrnagy⁵⁴ tapasztalatai alapján úgy nyilatkozott, hogy a tel-avivi követséget továbbra is a nagyfokú zárkózottság és passzivitás jellemzi. Az ügyvivő a rendezvények szervezésére vonatkozó javaslatokat a KÜM direktíváira és a forráshiányra való hivatkozással elvetette, de még az április 4-i fogadásra a hat évvel korábban készült protokoll-névjegyzék szerint küldték ki a meghívókat. Az új rezidens többszöri kérésére 1960. október 18-án tartottak koktélpártit, amelynek során a két új hírszerző találkozhatott a fogadó ország állampolgáraival. A tisztek üzemi és intézményi látogatásokra is tettek javaslatokat, de Nyerki Gyula még ezek elől is automatikusan kitért. Ezzel egy időben a rezidentúra tisztjeire aránytalanul nagy munkateher hárult, hiszen a követség pénzügyeivel is sokszor ők foglalkoztak, amikor ez a követségi adminisztrátor hatáskörébe tartozott. Iglói munkaidejéből 3-4 órát kötött le a rejtjelzés, mivel a Külügyminisztériumból ilyen formában érkeztek a tájékoztatók, és az ügyvivő is számos jelentést kódoltan terjesztett fel, az Izraeli Posta viszont rendszeresen kivette a számcsoportok egy részét a táviratokból, kvázi lehetetlenné téve a rejtjel megfejtését. A százados leterheltsége folytán a sajtó- és kulturális ügyeket mechanikusan intézte, ugyanakkor alaptermészetéből adódóan rideg fogadtatásban részesítette a hazatérésre jelentkezőket. A napi 8-10 érdeklődő többsége idős, sokszor egyszerű ember volt, de akadt volna közöttük egy-két olyan személy, akivel érdemes lett volna foglalkozni.

A rezidentúra működésének feltételei a követségi munkaszervezés alacsony színvonalára, a külképviseletek elzárkózó magatartására és az elhárítás széles körű ellenintézkedéseire és megfélemlítő akcióira nyomán egyébként sem voltak kedvezőek. Az izraeli állambiztonsági törvény szigorúan megtiltotta, hogy állami alkalmazott vagy államtitkot képező üzemi vállalat, intézmény dolgozója idegen állam ügynökével álljon kapcsolatban. A törvény értelmében a biztonsági szolgálat (Sin-Bét)⁵⁵ bárkit őrizetbe vehetett, aki megszegte a fenti rendelkezést, ám ennek szankcióit kizárólag a szocialista országok diplomatáival kapcsolatban lévő személyek ellen alkalmazták.⁵⁶ Kurt Sittát, a TECHNION (Izraeli Technológiai Intézet) alkalmazásában álló szudétanémet vendégprofesszort azért vették őrizetbe, mert rendszeresen érintkezett a csehszlovák követség egyik beosztottjával, akinek így tekintélyes mennyiségű titkos dokumentumhoz sikerült hozzájutni.⁵⁷ A sajtó és a rádió szinte napi rendszerességgel beszámolt az ügyről, amely a törvény tudatosítására irányult. Az előző és az akkori rezidentúra által szerzett tapasztalatok azt mutatták, hogy a biztonsági szolgálat tisztjeivel és ügynökségével az állami és társadalmi élet szinte valamennyi területét ellenőrzése alatt tartotta. Az összes minisztériumban és állami hivatalban állambiztonsági kirendeltség működött, illetve elhárító tiszt dolgozott. A minisztériumokban vagy ezek kirendeltségeinél rendszerint az utóbbi volt a személyzeti osztály vezetője vagy a szakszervezet titkára. A Sin-Bét ezenkívül felhasznált minden olyan céget és intézményt (szálloda, kereskedelmi vállalat, utazási iroda), amelynek fedésében lehetősége volt feladatait teljesíteni. A biztonsági szolgálat tevékenysége mindenekelőtt a szocialista országok külképviseleteinek és a helyi lakossággal fenntartott kapcsolatainak felderítésére, valamint az ellenzék – értsd az Izraeli Kommunista Párt – elleni operatív intézkedések végrehajtására irányult. Ezzel egy időben aktív elhárító munka zajlott az új bevándorlók között, ahol a főiskolai-egyetemi végzettséggel rendelkezőket egytől egyig kihallgatták. Az elhárítás fő eszközének az ügynöki hálózatot lehetett tekinteni, de nagymértékben támaszkodtak a levéllenőrzésre és az operatív technikára (mikrofon beépítése, telefonlehallgatás).

Vadász Tibor rendőr őrnagy és Károlyi Gyula rendőr őrnagy kint-tartózkodása alatt fedeztek fel az IKP Politikai Bizottsága egyik tagjánál egy rádióba beépített mikrofont, amiről az egyik ivrit nyelvű lapban – Kol Ham, a Palesztin Kommunista Párt Központi Bizottságának szócsöve⁵⁸ – rövid közlemény látott napvilágot. A Cenzúra Hivatal – amely jelenleg is az izraeli védelmi erők részét képezi⁵⁹ – a külföld felé irányuló postai küldeményeket és a keleti blokkhoz tartozó követségek helyi lakossággal folytatott levelezését ellenőrizte. Az elhárítás egyik nyílt szervének számított, amely a

kompromittáló adatok alapján behívta és figyelmeztette azt a személyt, aki levélben negatívan nyilatkozott Izrael Államról, vagy kapcsolatban állt valamelyik szocialista ország képviselőjével. Amennyiben a figyelmeztetés nem használt, az illetőt munkahelye elbocsátotta, és megtorló intézkedésekre került sor vele szemben. A nagy létszámú ügynökségről a hazatérésre jelentkezők elmondásából szereztek adatokat, miközben a korábbi rezidentúra is többször szembesült azzal, hogy a lakcímellenőrzés elvégzése után a keresett személyt behívták a rendőrségre, ahol afelől érdeklődtek, hogy mi dolga van a magyar követség diplomatájával. A kihallgatás alkalmával felszólították az illetőt, hogy amennyiben a követségi beosztott még egyszer felkeresi, azonnal jelentse a Sin-Bétnek.

A követséggel folytatott telefonbeszélgetés vagy a tőlük kapott levél kézhezvétele után 2-3 nappal az érintett személyeket ugyancsak beidézték és kihallgatták. Az első elbeszélgetés még udvarias hangnemben zajlott, ám másodszorra már fenyegető légkörben követelték, hogy ne álljon szóba a keleti diplomatákkal, vagy mondjon le hazatérési szándékáról. A nyomásgyakorlás mindenekelőtt a tudományos területen érvényesült, így a magyar származású kutatók félelemből nem akartak az MNK képviselőjével találkozni. Igaz, ehhez nagyban hozzájárult, hogy a korábbi rezidentúra beosztottai többször durván megsértették a konspirációs szabályokat. Az izraeli állambiztonság csak akkor folyamodott külső figyeléshez, ha egy idegen állam követségi beosztottjának mozgásterületét már meghatározta, azonban tevékenységét és kapcsolatait még nem sikerült felderíteni. Mindezek ellenére jelentős volt azok száma, akik kapcsolatban álltak a tel-avivi magyar követséggel. Néhányan kezdettől fogva keresték a diplomáciai beosztottak társaságát, viszont soha nem panaszkodtak arról, hogy az elhárítás zaklatná őket. Vadász és Károlyi ezért azt feltételezte, hogy a szóban forgó egyének a Sin-Bét tudtával és beleegyezésével látogatják a magyar külképviseleti szerveket. A fogadások alkalmával feltűnt, hogy ragaszkodnak a magyar diplomaták társaságához, hogy azok ne tudjanak mással foglalkozni. A rezidentúra tisztjei elmondták, hogy sokan a Magyarország iránti őszinte szimpátiából keresik az érintkezési lehetőséget, ám az elhárítástól való félelem miatt egyik részük csak a követségen, másik részük csak a városban akart a diplomatákkal találkozni.⁶⁰

Vidéken a konspirált kapcsolattartás még nehezebb volt, mint Tel-Avivban, ugyanis – mint azt Aaron Cohen esete is bizonyította – Izrael nagyobb városai is kicsik ahhoz, hogy diplomáciai rendszámú autó hosszabb ideig ott tartózkodjék, vagy gyakrabban megjelenjen anélkül, hogy a Sin-Bét ne szerezzen róla tudomást.⁶¹ A rezidentúra által használt Fiat igen rossz állapotban volt, az ellenőrzés alatt, találkozóra menet két alkalommal útközben elromlott. Vadász őrnagy egy új gépkocsi vásárlásának engedélyezését indítványozta, mondván, 500 dolláros ráfizetéssel egy újat kaphatnának helyette. Az elhárítás mindenekelőtt Rossz Gyula iránt érdeklődött, akinek konspirációs helyzetére a régi társadalmi kapcsolatok komoly veszélyt jelentettek. A rezidentúra velük már nem foglalkozott, miközben a követségre bejáró IKP-tag angoltanárral feltűnően érdeklődött a követség munkája és a BM-küldöttség tevékenysége iránt. Az egyik román diplomatától sikerült megtudni, hogy a tanár a Cenzúra Hivatal embere, akit ők már elbocsátottak. Vadász csoportvezető célszerűnek nevezte egy rádiótávírárs kiküldését, hogy Iglói más területre – például a kutatómunkára – tudjon összpontosítani.⁶²

Iglói Pál – fedőnevén „Péter Sándor”⁶³ – azonban rövidesen dekonspirálódott, ugyanis a hazatérési igazolvány átadása során a Kiriát városában élő Tyroler Elemérné egy módfelett kellemetlen kérdést tett fel neki. Römer Ferenc, akivel egy helyütt lakott, *Új Keletben* olvasható cikk nyomán arra volt kíváncsi, hogy Iglói nem azonos-e azzal a munkatársával, akivel Debrecenben dolgozott együtt. Ha igen, akkor viszont feltétlenül beszélni akart vele. Igaz, Römer azt nem mondta, hogy hol és milyen területen voltak kollégák. Iglói neve a valóságban a *Hét* című lap hasábjain tűnt fel az április 10-i sajtókonferencia kapcsán, míg Römer személyéről tényleg az *Új Keletben* lehetett olvasni. A százados az ÁVH Debreceni Osztályán együtt dolgozott Römer Ferencsel, de akkor még nem tudta, ugyanarról az emberről van-e szó, aki Izraelben él, és a HOH – Hitachdut Ole Hungaria (Magyar Bevándorlók Szövetsége)⁶⁴ – helyi szervezetében tevékenykedik. Az

asszonynak azt felelte, hogy nem dolgozott Debrecenben, hozzátéve, hogy ha Rómernek valami problémája akad, nyugodtan jöjjön el a követségre. Iglói szerint Rómer tisztában volt azzal, hogy ő volt a felettese az Államvédelmi Hatóságnál. Ezt igazolta, hogy a megelőző egy hónapban Iglói fogadónapjain rendszeresen felbukkant Kohn László, Rómer sógora, akit Nagykovács közszékből jól ismert. Igaz, személyesen nem ment be Iglóihoz, ugyanakkor 100%-ban nem tudta azonosítani, hiszen 14-15 éve nem látta. Iglói mindezt azonnal jelentette a rezidensnek, akivel abban maradtak, hogy ha Rómer ismét jelentkezik, nem tagadja le, hogy a munkatársa volt, azonban hangsúlyozni készült, hogy az 1953. évi racionalizálás keretében leszerelték, azóta a KÜM állományába tartozik. Iglói személyazonosságának letagadása csak megerősítette Rómer elképzelését, hogy az egykori főnöke hírszerzőként van Izraelben. Rómer karrierista és helyezkedő embernek ismerte, amit meggyőzően igazolt, hogy a HOH-ban kezdett tevékenykedni, miközben ÁVH-s múltját minden bizonnyal letagadta. A százados úgy készült, hogy provokátorral van dolga, így ha Rómer felajánlotta volna szolgálatait, közli vele, hogy semmiféle kapcsolata nincs a régi munkaterületével. Amennyiben őszintének tünne, és jók a hírszerzési lehetőségei, Iglói nem zárta ki a vele történő foglalkozást, de ha csak a kapcsolat fenntartására törekedne, elzárkózott volna.⁶⁵

1961 nyarán Rossz Gyula őrnagy arról tett jelentést, hogy a rezidentúra biztonsági helyzete nem felel meg a kívánalmaknak, az anyagok biztonságos őrzését nem tudják megoldani, ugyanis rajta kívül csak a hivatalsegéd jöhetett szóba a követség védelmében. „Darvas” ez idő tájt nem is vállalkozott vidéki utakra, hogy a hivatalsegéd ne maradjon teljesen egyedül, mivel a diplomáciai fogadások és az operatív akciók folytán neki így vagy úgy sokszor el kellett hagynia a követséget. Az ügyeletes időről időre a kijelölt szolgálati helyiség elhagyására kényszerült, ha át kellett vennie a postát, vagy éppen ügyfél érkezett a követségre. A rezidens attól sem volt elragadtatva, hogy az ügyvivőnek dolgozó háztartási alkalmazott – Vinográdné⁶⁶ – kíséret nélkül járkált az épületben, ráadásul Nyerki félvállról vette „Darvas” ez irányú figyelmeztetéseit. A fegyverek karbantartásával már nem volt probléma: az egyik géppisztolyt az ügyeletesi szobában, könnyen hozzáférhető helyen tartották, a másikat a rezidens lakásán, a két TT-pisztoly egyike a hivatalsegédnél, a másik „Péter Sándor”-nál volt.⁶⁷

A Központ elhárítási vonalon inkább azt kifogásolta, hogy „Péter” a követség biztonsági helyzetéről nem tett jelentést, illetve megoldási javaslatokat, ám a tényleges védelem ügyében javulás történt, hiszen sikerült eltávolítania Wollint a követség épületéből, míg az „Amália” ügyében felterjesztett jelentései arról tanúskodtak, hogy a titkos munkatársakat megfelelően kezeli és irányítja.⁶⁸ Ezzel egy időben a követség rejtjeleinek és a rezidentúra anyagainak vészhelyzet esetén történő megsemmisítése sem tűnt megoldottnak. A rejtjelező helyiséghez csak „Darvas”-nak, „Péter Sándor”-nak, valamint a két BM-tiszt feleségének volt kulcsa, így amennyiben váratlan támadás éri a követséget, csak akkor lett volna lehetőség a hírszerzőmunka nyomait eltüntetni, ha négyük közül valaki bent tartózkodik. Iglói arra tett javaslatot, hogy a páncélszekrény tetejére fűrt lyukon keresztül vegyszerrel tegyék használhatatlanná az iratokat.⁶⁹ A Központ azonban felhívta kinti embereinek a figyelmét, hogy vegyszerrel csak kis mennyiségű anyagot lehet biztonságosan eltüntetni, ráadásul a folyamat csupán szívpapír segítségével gyorsítható, amely terjedelmi korlátokba ütközne. A rezidentúra iratainak eltüntetéséhez ugyanakkor több száz liternyi vegyszerre lett volna szükség. Csécsei őrnagy az addig érvényes eljárással is vitatkozott, mondván, ha a benzin berobban, az könnyen az intézkedő személy életébe kerülhet. Az égetésnél ugyan nem volt jobb megoldás, amit ventilátorral vagy porszívóval kisebb kockázat mentén is fel lehetett gyorsítani. A háztartási alkalmazott állandó kíséretét pedig azért nem tartotta jó ötletnek, mert azzal felhívták volna Vinográdné figyelmét a rezidentúra létezésére.⁷⁰

A rezidentúra biztonsági helyzetével kapcsolatban az izraeli biztonsági szervek fokozott aktivitását konstataálta a Hírszerző Osztály, ami összefüggésben állt a magyar követség megnövekedett társadalmi aktivitásával. 1961 szeptemberében a jeruzsálemi rendőrség apjára és testvérére vonatkozóan kihallgatta Kárpáti Idát, minthogy szülője haza

szeretett volna térni. Ezzel a gondolattal Kárpáti Ida is kacérkodott, ám később családi okokra való hivatkozással lemondott szándékáról. A rendőrség azt próbálta meg kideríteni, hogy e változás nincs-e összefüggésben a követség felé meglévő kapcsolatával, majd 15–20 fényképet mutattak neki a követség dolgozóiról. Kárpáti felismerte Dohány Zoltán századost ezt követően arról faggatták, hogy milyen jellegű volt kettejük viszonya. A nő határozottan tagadta, hogy illegális dologról lenne szó, mire figyelmeztették a kötelező igazmondásra, és rászorították, hogy amennyiben keresné valaki a követség részéről, azonnal jelentse. A beszélgetésről nem lett volna szabad beszélnie, mert büntető eljárást kockáztatott maga ellen. 1962 januárjában konspirált behatolást és kutatást hajtottak végre a kereskedelmi kirendeltségen, de akciójuk nem hozott eredményt, mivel a szigorúan titkos anyagok átkerültek a követségre. A rezidentúra az anyagok tárolásához a filmes eljárást alkalmazta, tehát az anyagokat gyorsan lefotózták, végül jegyzőkönyvileg megsemmisítették.

Időközben sikerült megszabadulni az olyan, idegen alkalmazottaktól, akik bent dolgoztak a követségen, míg az ügyvivő háztartási alkalmazottja és karbantartók a titkos munkatársak szoros ellenőrzése mellett dolgozhattak. A rezidentúra beszámolói több konkrét helyzetről tudósítottak a Sin-Bét tevékenységével és módszereivel kapcsolatban, de részletes elemzés híján a H-vonal nem tudta figyelemmel kísérni az izraeli hírszerzés/elhárítás intézkedéseit. A belső konspirációs helyzet sokat javult, amennyiben az újonnan kihelyezett beosztottakat bevonták, és kiképezték a külképviseleti elhárításra. Igaz, a gyanús kapcsolatok kiszűrése és leépítése nem haladt elég gyorsan. Iglói a 3 titkos munkatárssal kitűnő munkakapcsolatban állt, foglalkoztatásuk a Központ elvárása szerint alakult. „Amália” mindenekelőtt két kiutazó – Bálint Elemér és Czigány Gyula – viselkedéséről tett jelentést. Bálint megérkezése napján felkeresett egy Tel-Avivban élő családot, akiknek üzenetet vitt a budapesti rokonoktól, míg Czigány egy éjszakai mulatóban megismerkedett egy izraeli nővel, de arról is tájékoztatta a rezident, hogy 1962 januárjában az elhárítás kinyitotta a kereskedelmi kirendeltség páncélszekrényét. Az ismeretlen „Szilvási” csak korlátozottan volt használható, míg „Dombóvári”⁷¹ a gépkocsi ellenőrzésén-karbantartásán túl segédoperatív feladatokra – címek, objektumok ellenőrzésére és a figyelés módszereinek felderítésére – is alkalmasnak tűnt.⁷²

A követségre 1962 augusztusában telepítettek rádiót, amelynek szerelési munkálatait két, az IKP által küldött személy végezte a nemrég kihelyezett rádiós – Surman [Pál] rendőr főhadnagy⁷³ – és a Központ által delegált „Séfer” felügyelete mellett. A követség biztonsági helyzete a létszám bővítés folytán ugyan javult, de a BM állományához tartozó rádióssal a konspiráció alapszabályait sem sikerült betartatni. Surman nem csinált titkot abból, hogy a Belügyminisztérium beosztottja nem zárta be a rejtjelszoba ajtaját, munka közben nem húzta el a függönyt. „Péter” kissé furcsállta, hogy kiképzés nélkül miért kapott szolgálati helyet külföldön.⁷⁴ A rezidentúra 1962/63-ban is jobbra csak az adminisztratív és technikai jellegű biztonsági intézkedésekkel foglalkozott, az elhárítás módszereivel nem. A két titkos munkatárs közül „Amália” hasznos információkkal szolgált a kiutazók ellenőrzése és a beutazók közötti tippkutatás terén, az ismeretlen „Traktoros” azonban inkább csak problémát okozott. A Központ azonban nem értett egyet a rezidens felvetésével, hogy „Traktoros”-t zárják ki a hálózatból, vagy legalábbis pihentessék, mondván, a kinti körülmények nyomán fény derült a titkos munkatárs olyan, negatív tulajdonságára, amely otthon ismeretlen maradt. A II/3. Osztály véleménye szerint azt sem lehetett tagadni, hogy „Traktoros” általános műveltsége és értelmi képessége nem túl magas, mindentől eltekintve nevelhető és operatívan használható embernek tartották.⁷⁵ Igaz, ehhez meg kellett vele értetni, hogy vannak bizonyos ügyek, ahol „Darvas”-nak kell segítenie, viszont erről csak a BM embereivel beszélhet. A titkos munkatárssal csak olyan feladatokat lehetett kiadni, amit a kiküldetése előtt megbeszéltek vele, és aminek végrehajtását elvállalta. Egyrészt a követségen megforduló, másrészt a konzuli félfogadásra érkező külföldi állampolgárok mozgásának megfigyelését várták tőle, valamint a technikai biztonság ellenőrzését. A Központ arra hívta fel a rezidens figyelmét, hogy „Traktoros” még túl fiatal, operatív tapasztalatai nincsenek, azaz foglalkozni kell vele. Amennyiben a későbbiek során sem sikerül

eredményesen foglalkoztatni, a Központ kilátásba helyezte az operatív kapcsolat felülvizsgálatát.⁷⁶

A követség biztonsági helyzetéről készült 1964. októberi jelentés lényeges változásokról nem számolt be, mivel az izraeli elhárítás módszerei megegyeztek a korábbi évek gyakorlatával. Mozgáskorlátozás nem volt érvényben, a Sin-Bét mindössze egyszer, 1963 szeptemberében vonta figyelés alá Pestit és Kovács Sándor rendőr hadnagyot⁷⁷ – akit izraeli részről egyértelműen kémkedéssel gyanúsítottak⁷⁸ –, viszont továbbra is élt a gyanú, hogy a követséget a szemközi házból rendszeresen megfigyelés alatt tartják. (A feltevés egyáltalán nem volt alaptalan, ugyanis Israel Beer, az 1949 és 1963 közötti miniszterelnök, David Ben-Gurion politikai tanácsadója is a lakásával szemben létesített figyelőpontnak köszönhető lelepleződését, ugyanis 1961. március 30-án a Sin-Bét rögzítette, amint átnyújt egy aktatáskát Viktor Szokolov KGB-tisztnek⁷⁹.) A hivatalos szerveknél, a nyilvános helyeken és a magyarlakta területeken meglévő hálózat az MNK képviselőinek megjelenése esetén azonnal jelentést küldött az elhárításnak, figyelemmel kísérte a diplomaták mozgását és mindazokat, akikkel érintkeztek. A hírszerzés egyik ügynökének – fn. „Robin” (Marton Elemér),⁸⁰ aki a követségi beosztottak lakásügyeivel foglalkozott – a Sin-Bét utasításba adta, hogy mielőtt a lakások kulcsait átadná, tegyen számukra jelentést. Igaz, operatív akcióra utaló körülményekkel nem találkoztak.

Az idegenforgalom növekedése, a Magyarországra látogatók kedvező tapasztalatai némileg ellensúlyozta az ellenséges sajtó hatását. Így például Marton Gizella, az *Új Kelet* tulajdonosa telefonon kért elnézést a követségtől egy ellenséges hangvételi írás megjelenéséért. A kiutazókat az izraeli hatóságok nem zaklatták, de a rokonokon-barátokon keresztül többeket próbáltak rávenni a hazatérés megtagadására. A látogatók közül 1963-ban mindössze Sas Éva maradt Izraelben, miután férjhez ment egy régi barátjához. A Sin-Bét ugyanakkor továbbra is berendelte mindazokat, akik érintkezésbe léptek a kereskedelmi kirendeltséggel és a követséggel. A látogatás indokára vonatkozó kérdéseken túl az érintett személyeknek ki kellett választani az elhárítás által mutatott fényképek közül, hogy kivel tárgyaltak. A fenyegetés gyakorlata is tovább élt, Nagy Sándor hazatérni szándékozó egykori magyar állampolgárt váratlanul behívták katonának, míg Kluger Kálmánt felszólították, hogy adja le a konzuli útlevelét, és ez esetben elengedik a tartozását, máskülönben bírósági eljárást indítanak ellene. A Barta Györgyhoz hasonlóan műveletlen, kémkedésre ajánlkozó⁸¹ provokátorok száma viszont alaposan visszaesett, ugyanakkor a jelentkezők mindegyike felkészültebbnek tűnt. 1964 tavaszán Molnár László volt rendőr hadnagy – akinek hazatérési kérelmét véglegesen elutasították – újabb legendával kereste fel a követséget, miszerint rokona – egy angol haditengerészeti főparancsnok – katonai feladat végrehajtására érkezik Izraelbe, amiről utólag szívesen beszámolna a követségnek.⁸² A rezidentúra egyből rájött, hogy Molnár állításai finoman szólva is megalapozatlanok. Tudniillik egy admirálsi rangban lévő hozzátartozó minden bizonnyal el tudta volna intézni, hogy az egykori magyar rendőr múltja ellenére is a magasabb életszínvonalat és nyugodtabb körülményeket biztosító Angliában élhessen. A hatnapos háború előtt ugyanakkor fel sem merült, hogy a brit és az izraeli haditengerészet közösen gyakorlatozzon, de még 1967 tavaszán is csak arról lett volna szó, hogy a Royal Navy aktív szerepet vállal az Akabai-öbölben húzódo nemzetközi hajóút biztosításában.⁸³ Még az erős Izrael iránti szimpátiájáról közismert Harold Wilson (1916–1995), aki 1964-től 1970-ig, majd 1974-től 1976-ig volt Nagy-Britannia miniszterelnöke, is úgy nyilatkozott az 1964 végén hivatalos londoni látogatáson tartózkodó Lévi Eshkol izraeli kormányfőnek, hogy a közel-keleti erőegyensúly megőrzésére való tekintettel nem vállalkozhat rá, hogy engedélyezze a korban legmodernebb Chieftain harckocsik Izrael által történő rendszeresítését.⁸⁴ 1964 nyarán Németvölgyi volt rendőr hadnagy pedig 3000 fontot akart kölcsönkérni, mondván, ezt megszolgálja, hiszen masszórként több ország követségére is bejáratos. Mindezzel egy időben igyekezett magát a rezidentúra számára értékes, komoly információkkal rendelkező emberként feltüntetni. A keleti blokk országait érintő kiutasítás nem történt, Tel-Aviv még az előző évben Bukarest által tett ilyen irányú lépést sem viszonzta.⁸⁵

1965. április elsején elromlott a követség városi telefonvonala, amit Drávai („Pálfi Ferenc”)⁸⁶ másnap bejelentett a postán. Mivel a hibaelhárítás késett, az ügyvivő délután telefonon beszélt az izraeli külügyminisztérium protokollfőnökének helyettesével, aki már tudott a dolgról, és ígéretet tett a mielőbbi javításra. Még aznap megjelent két szerelő, akik mindenáron be akartak menni a követségre, mondván, a hiba az épületben van, amihez az ügyvivő nem járult hozzá. 4-én a szomszédos üres telken bukkant fel a posta két embere, egyikük felmászott a telefonpóznára, ahonnan a követség városi vonalai leágaztak, majd egy ponyva takarásában kezdett el dolgozni.⁸⁷ 1966 szeptemberében „Dunai” a rezidentúra által még 1962-ben beszerzett FIAT 1100-es⁸⁸ eladására tett javaslatot, mivel a kilométer-számláló már 102 ezernél járt. A gépkocsi állandó javítást igényelt, ráadásul baleset is történt vele. Váltótípusként az 12 M Ford Taunus, a Cortina, a Cortina de Luxe vagy az Opel Kadett 4, illetve 2 ajtós változatban jött szóba. A Taunus 1500, a Cortina 1200, az Opel 1100 cm³-es motorral készült. „Dunai” a 12M – a valóságban az 1964 és 1967 között 17M jelzéssel gyártott⁸⁹– Ford Taunust favorizálta, mert a karosszéria itt volt a legerősebb és a legmegfelelőbb. Igaz, ezt csak dollárban lehetett volna kifizetni, amihez illegális valutaváltásra volt szükség.⁹⁰

1967 elején ismételten probléma támadt a jelzőberendezéssel, amely a hajnali órákban időről időre hamis riasztás adott ki. Ezzel egy időben aktuálissá vált a rezidentúra helyiségének kifestése, valamint ezt megelőzően a vízvezeték javítása.⁹¹ A február 19–23. között futárként kint tartózkodó, ismeretlen „Studniczki” kicserélte a biztonsági zárat a rezidentúra ajtaján és rejtjelező szoba ablakrácsait, majd 24–25-én egy politikailag független kisiparos műanyag redőnyöket szerelt be a követségi irodában az ismeretlen „Dévényi” és „Domoszlói Pál” (Thurzó István)⁹² ellenőrzésével.⁹³ A Központ március utolsó napjaiban még engedélyezte a szóban forgó felújítást, miközben azt ígérte, a Külügyminisztériummal meg fogják beszélni, hogy a Tel-Avivba delegált szerelők között legyen olyan, aki megjavítja a jelzőberendezést.⁹⁴ Amikor a hatnapos háborúban aratott izraeli győzelmet követően, 1967. június 10-én, egy nap leforgása alatt a Szovjetunió kívül Lengyelország, Csehszlovákia, Bulgária Jugoszlávia és Magyarország is megszakította diplomáciai kapcsolatait Izraellel,⁹⁵ a rezidentúra megszűnt, a dossziékat augusztus 3-án irattárba helyezték.⁹⁶

---

¹ Lukács–Fülöp, 2000.

² Tóth, 2013: 389.

³ ÁBTL 3.2.5. O-8-080. Határozat objektum dosszié felállításáról, 1950. november 10. 32.

⁴ MNL OL XIX-J-16-a (1. d.) 121/szig. biz.-1951. Liebermann Albert disszidálása, 1951. december 2. 1–2.

⁵ ÁBTL 3.2.5 O-8-081/67. Szolgálati jegy, 1958. március 31. 31.

⁶ ÁBTL 3.2.6. O-8-44/2/1. Javaslat Izraelben végrehajtandó operatív feladatokhoz, 1957. december 16. 11–13.

⁷ Baráth–Gecsényi, 2015: 169–194.

⁸ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/2. Louda csehszlovák II. o. titk. látogatása, 1959. január 20. 12–13.

⁹ Uo. Tel-Avivi Magyar Követség – 2 C/B. sz. utasítás! Tokaji Elvtársnak Tel-Aviv. Ámos Wollin fordító ügye, 1959. március 9. 15.

¹⁰ Rubenstein, 1985: 340–341.

¹¹ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/2. A. Wollin ügye. Jelentés, 1959. március 20. 18–19.

¹² Gyarmati–Palasik, 2013: 223–224.

¹³ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/2. BM II/3. Osztály vezetőjének Móró István r. alezredes elvtársnak, 1959. március 31. 20.

¹⁴ Beckman, 2009: 14–47.

¹⁵ Clayton, 1993: 201–202/311.

¹⁶ ÁBTL 3.2.5 O-8-081/67/2. – 15–10053 – Tel-avivi Magyar Követség – 2/1 C/B. sz. utasítás! Ámos Wollin ügye, 1959. május 3. 21.

¹⁷ ÁBTL 3.2.6. O-8-44/1/2. OL 3/958. Tel-avivi rezidentúra. 104/1–2.

¹⁸ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/2. – 15–10053 – Tel-avivi Magyar Követség – Feljegyzés. 1960. november 8. 22/24–25.

¹⁹ ÁBTL 2.8.2.2. 968. Iglói Pál 1929. Dertze Rozália. 1–17.

²⁰ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. – 15–10053 – Tel-Avivi Magyar Követség. Jelentés, 1961. január 27. 35.

- ²¹ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/2. – 15–10053 – Tel-Avivi Magyar Követség – 4/M. J./1963 – Prága, 1963. január 18. 34.
- ²² ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/2. – 15–10053 – Tel-Avivi Magyar Követség – 1/1 H. sz. utasítás! Darvas elvtársnak Tel-Aviv. Ámos Wollin ügye, 1963. február 7. 35.
- ²³ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/2. – 15–10053 – Tel-Avivi Magyar Követség – Ámos Wollin ügye – Jelentés, Tel-Aviv, 1963. február 13. 36–37.
- ²⁴ ÁBTL3.2.5. O-8-080 – 15–10936/3. – Tel-Avivi Kereskedelmi Kirendeltség – Mulasztások a ker. kirendeltség biztonságában. Jelentés, 1961. január 14. 9.
- ²⁵ Porch, 1995: 366–367.
- ²⁶ ÁBTL 3.2.1. Bt-141 „Amália” (Ágoston Mária) – Évkör: 1960–1965.
- ²⁷ ÁBTL 3.2.5 O-8-080 – 15–10936/3 – Tel-avivi Kereskedelmi Kirendeltség. Amália ügye. Jelentés, 1961. február 14. 10–11.
- ²⁸ ÁBTL 3.2.5. O-8-080 – 15–10936/3 – Tel-avivi Kereskedelmi Kirendeltség. Tájékoztató jelentés. Súlyos mulasztás rejtjeleszközök kezelésénél, 1961. február 18. 12.
- ²⁹ ÁBTL 3.2.5. O-8-080 – 15–10936/3 – Tel-avivi Kereskedelmi Kirendeltség. Tájékoztató jelentés, 1961. március 10. 13–14.
- ³⁰ MNL OL XIX-J-1-j Izrael 001203. Jelentés Szendrő László volt kereskedelmi tanácsos tevékenységével kapcsolatban felmerült egyes kérdésekről, 1959. január 24.1–3. (1. d.)
- ³¹ Pál, 2016: 173.
- ³² Baráth–Gecsényi, 2015: 291.
- ³³ ÁBTL 3.2.5. O-8-080 – 15–10936/2. Tel-avivi Kereskedelmi Kirendeltség. Beni Aroyo kirendeltségi sofőr, 1961. szeptember 7. 9–10.
- ³⁴ Raviv–Melman, 2012: 205–217.
- ³⁵ ÁBTL 3.2.5. O-8-080 – 15–10936/2. Tel-avivi Kereskedelmi Kirendeltség. Hálózati jelentés, 1962. január 13. 11.
- ³⁶ Uo. Tájékoztató jelentés, 1959. június 3. 3–4.
- ³⁷ Uo. A követség biztonsági helyzete, 1959. augusztus 22. 5–6.
- ³⁸ Uo. A követség biztonsági helyzete, 1959. november 27. 6–7.
- ³⁹ Uo. A tel-avivi követség biztonsági helyzete, 1960. február 2. 8–9.
- ⁴⁰ Uo. A rezidentúra és a követség biztonsági helyzete, 1960. április 30. 12–13.
- ⁴¹ Hersh, 1991: 162–164.
- ⁴² ÁBTL 3.2.6. O-8-44/1/1. Gépkocsival kapcsolatos probléma, 1960. március 21. 31–32.
- ⁴³ FIAT 110/103 – (1953–1960) – Italia – <http://autoemotodepoca.altervista.org/fiat-1100-103-1953-1960/> (utolsó letöltés: 2016. június 28.).
- ⁴⁴ ÁBTL 3.2.1. Bt-614 [„477”, Vegyész] „Gandhi”. (Szendrő László). Évkör: 1949–1959.
- ⁴⁵ ÁBTL 3.2.1. Bt-903.
- ⁴⁶ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3 – 15–10053. A rezidentúra és a követség biztonsági helyzete, 1960. április 30. 14–16.
- ⁴⁷ ÁBTL 2.8.2.1. 86. Csécei Kálmán. Javaslat, 1960. június 13. 6–15.
- ⁴⁸ ÁBTL 2.8.1. 8709. Dr. Dohány Zoltán. 1928. Szekeres Zsuzsanna. 7–18.
- ⁴⁹ ÁBTL 3.2.1. Bt-886/2.
- ⁵⁰ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. 15–10053. A tel-avivi követség és rezidentúra biztonsági helyzete, 1960. május 9. 17–23.
- ⁵¹ Uo. 5/1 H. sz. utasítás! Az ellenséges szervek lehallgató tevékenységének elhárítása, 1960. december 17. 33.
- ⁵² Györi Szabó, 2009: 270–271.
- ⁵³ ÁBTL 2.8.2.1. 215. Vadász Tibor. 2–47.
- ⁵⁴ ÁBTL – 2. 8. 1 – 17048. – Károlyi Gyula. 1926. Pálfi Julianna. 1–7.
- ⁵⁵ Glaser, 2012: 37–45.
- ⁵⁶ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. 15–10053. A tel-avivi rezidentúra helyszíni ellenőrzéséről, 1961. február 15. 37–46.
- ⁵⁷ Raviv–Melman, 1990: 102–103.
- ⁵⁸ Rubenstein, 1985: 260–261
- ⁵⁹ Harrington, 2002: 122–123.
- ⁶⁰ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. 15–10053. A tel-avivi rezidentúra helyszíni ellenőrzéséről, 1961. február 15. 47–53.
- ⁶¹ Bar-Zohár, 1972: 173–178.
- ⁶² ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. A tel-avivi rezidentúra helyszíni ellenőrzéséről, 1961. február 15. 53–56.
- ⁶³ ÁBTL 3.2.6. O-44/1/2. OL 3/958. Operatív helyzetem a rezidentúrán, 1961. augusztus 22. 116–119. Iglói Pál jelentése.

- ⁶⁴ Patai, 2000: 192–195.
- ⁶⁵ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/2. 15–10053. Römer Ferenc ügye, 1961. április 18. 28–30.
- ⁶⁶ ÁBTL 3.2.5. O-8-080 15–10936/2. Tájékoztató jelentés, 1961. március 10. 13–14.
- ⁶⁷ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. 15. 10053. Jelentés a táviratra, 1961. augusztus 20. 57–59.
- ⁶⁸ ÁBTL 3.2.6. O-44/1/2. OL 3/958. Iglói Pál r. szds. elvtárs H vonalon végzett munkájának értékelése, 1961. szeptember 16. 125–126.
- ⁶⁹ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. 15–10053. A rezidentúra biztonsága, 1961. október 9. 62–63.
- ⁷⁰ Uo. 8/14/1961. H. sz. utasítás. A külképviselet, rezidentúra biztonsága, 1961. november 1. 64–65.
- ⁷¹ ÁBTL 3.2.1. Bt-161. 61.
- ⁷² ÁBTL 3.2.6. O-8-44/2/2. OL 3/58. A tel-avivi rezidentúra H-vonalon végzett munkájáról értékelő jelentés, 1962. augusztus 1. 335–339.
- ⁷³ ÁBTL 3.2.6. O-8-44/2/2. OL 3/58. A tel-avivi rezidentúra 1961 júliusától 1962 júliusáig végzett munkájáról, 1962. szeptember 6. 344–357.
- ⁷⁴ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. 15–10053. A követség biztonsági helyzete, 1962. szeptember 8. 66–67.
- ⁷⁵ Uo. A Tel-Aviv-i rezidentúra H-vonalon végzett munkájáról értékelő jelentés, 1963. május 23. 68–71.
- ⁷⁶ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/2. 15–10053. Traktoros ügy, 1963. április 17. 39–40.
- ⁷⁷ ÁBTL 2.8.2.1. 367. 7–49.
- ⁷⁸ Pál, 2016: 174.
- ⁷⁹ Andrew–Mitrokhin, 2005: 228–229.
- ⁸⁰ ÁBTL 3.2.1. Bt-1441/1. 306.
- ⁸¹ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/2. 15–10053. Barta György provokációs jellegű magatartása, 1960. március 15. 23.
- ⁸² ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. 15–10053. Tel-avivi külképviseleti szerveink biztonsági helyzetéről, 1964. október 19. 73–75.
- ⁸³ Ziegler, 1993: 340–342.
- ⁸⁴ Avner, 2012: 125–133.
- ⁸⁵ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. 15–10053. Tel-avivi külképviseleti szerveink biztonsági helyzetéről, 1964. október 19. 75–76.
- ⁸⁶ ÁBTL 3.2.5. O-8-016/4. Betörés Drávai et. lakásába, 1967. február 16. 146–150.
- ⁸⁷ Uo. A követség telefonvonalainak meghibásodása, 1965. április 7. 77.
- ⁸⁸ ÁBTL 3.2.6. O-8-44/1/1. 3/958. A rezidentúra gépkocsi ügye, 1962. február 9. 53.
- ⁸⁹ Oswald, 2003: 381.
- ⁹⁰ ÁBTL 3.2.6. O-8-44/4/1. A rezidentúra gépkocsi-cseréje, 1966. szeptember 5. 76.
- ⁹¹ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. 15–10053. Biztonsági kérdések, 1967. február 6. 78
- ⁹² ÁBTL 3.2.1. Bt-947.
- ⁹³ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. 15–10053. Biztonsági kérdések, 1967. március 28. 79.
- ⁹⁴ Uo. III/14. sz. utasítás „B”-től. Sós Elvtársnak! Biztonsági kérdések, 1967. március 30. 80.
- ⁹⁵ EBAN, 1992: 425–426.
- ⁹⁶ ÁBTL 3.2.5. O-8-081/67/3. 15. 10053. Határozat, 1967. augusztus 3. 81.

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

2.8.1.	Állambiztonsági szolgálatok nyílt állományú alkalmazottainak iratai	
	8709	Dr. Dohány Zoltán
	17048	Károlyi Gyula
2.8.2.1.	Csoportfőnökség titkos és szigorúan titkos állományú alkalmazottainak iratai	
	86	Csécsei Kálmán
	215	Vadász Tibor

	367	Kovács Sándor	
2.8.2.2.	Csoportfőnökség titkos és szigorúan titkos állományú alkalmazottainak iratai		
	968	Iglói Pál	
3.2.1.	Bt-dossziék		
	Bt-141	„Amália”	
	Bt-161	„Dombóvári János”	
	Bt-614	[„477” Vegyész] Gandhi	
	Bt-886/2.	„Pénzes”	
	Bt-903	„Bárány”	
	Bt-947	„Domoszlói Pál”	
	Bt-1441	„Lagarde”	
3.2.5.	Objektum dossziék		
	O-8-080	Tel-Aviv-i Kirendeltség	Kereskedelmi
	O-8-081/67.	Tel-Aviv-i Magyar Követség	
	O-8-016/4.	„Medúza” Londoni követség és konzulátus	
3.2.6.	Rezidentúra dossziék		
	O-8-44/1.	Tel-Aviv-i rezidentúra	
	O-8-44/2.	Tel-Aviv-i rezidentúra	
	O-8-44/4.	Tel-Aviv-i rezidentúra	

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL)

XIX-J	Külügyminisztérium	
	16-a	Tel-Aviv-i követség (1950–1959)
	1-j	Izrael (1945–1966)

Internetes oktatási anyagok, cikkek

Lukács–Fülöp, 2000

Lukács András – Fülöp Otília: Hullámzó barátság. Nagyhatalmi játszmák és a magyar- izraeli diplomáciai kapcsolatok. *Hetek*, május 13. 20. sz.
http://www.hetek.hu/fokusz/200005/hullamzo_baratsag

Hivatkozott irodalom

Andrew–Mitrokhin, 2005

Christopher Andrew – Vasili Mitrokhin: *The Mitrokhin Archive II. The KGB and the World*. London, Penguin Books.

Avner, 2012

Yehuda Avner: *The Prime Ministers. An Intimate Narrative of Israeli Leadership*. New Milford (CT), The Toby Press LLC.

Baráth–Gecsényi (szerk.), 2015

Főkonzulok, követek és nagykövetek. Szerkesztette: Baráth Magdolna és Gecsényi Lajos. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet.

Bar-Zohár, 1972

Michael Bar-Zohár: *Spies in the Promised Land. Iser Harel and the Israeli Secret Service*. Boston, Houghton Mifflin Company.

Beckman, 2009

Morris Beckman: *The Jewish Brigade. An Army With Two Masters 1944–1945*. Stroud, Spellmount.

Clayton, 1993

Anthony Clayton: *Forearmed. A History of the Intelligence Corps*. London, Brassey's.

Eban, 1992

Abba Eban: *Personal Witness. Israel through My Eyes*. New York, G. P. Putnam's Sons.

Glaser, 2012

Eitan Glaser: Founding of the Israeli Security Agency. In *Israel's Silent Defender. An Inside Look at Sixty Years of Israeli Intelligence*. Edited by: GILBOA Amos – LAPID Ephraim. Jerusalem, Geffen Publishing House.

Gyarmati–Palasik (szerk.), 2013

Trójai faló a Belügyminisztériumban. Az ÁVH szervezete és vezérkara 1953–1956. Szerkesztette: Gyarmati György – Palasik Mária. Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Könyvkiadó.

Győri Szabó, 2009

Győri Szabó Róbert: *A kommunizmus és a zsidóság az 1945 utáni Magyarországon*. Budapest, Gondolat Kiadó.

Harrington, 2002

Stuart Harrington: *GRU – AMAN. Katonai titkosszolgálatok története*. Nagykovács, Püedlo.

Hersh, 1991

Seymour M. Hersh: *The Samson Option. Israel, America and the Bomb*. London, Faber and Faber, 1991.

Oswald, 2003

Werner Oswald: *Deutsche Autos 1945–1990, Band (vol) 3*. Stuttgart, Motorbuch Verlag.

Patai, 2000

Raphael Patai: *Journeyman in Jerusalem. Memories and Letters 1933–1947*. Lanham, Lexington Books.

Pál, 2016

Pál István: A képmutató Kneszet-képviselő. Egy izraeli politikus játszmái a magyar hírszerzéssel 1961–1967. In *Sokszínű politikatudomány. Bayer József 70. születésnapjára*. Szerkesztette: Sipos Balázs és Szatmári Péter. Budapest, L'Harmattan.

Porch, 1995

Douglas Porch: *The French Secret Services from the Dreyfus Affair to the Gulf War*. New York, Farrar, Straus and Giroux.

Raviv–Melman, 1990

Dan Raviv – Yossi Melman: *Every Spy is a Prince. The Complete History of Israel's Intelligence Community*. Boston, Houghton Mifflin Company.

Raviv–Melman, 2012

Dan Raviv – Yossi Melman: *Spies Against Armageddon. Inside Israel's Secret Wars*. New York, Levant Books.

Rubenstein, 1985

Sondra Miller Rubenstein: *The Communist Movement in Palestine and Israel, 1919–1984*. London–Boulder, Westview Press.

Tóth, 2013

Tóth Eszter: A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete 1945–1990. In *A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése 1956–1962*. Szerkesztette: Cseh Gergő Bendegúz – Okvách Imre. Budapest, ÁBTL–L'Harmattan.

Ziegler, 1993

Philip Ziegler: *Wilson. The Authorized Life of Lord Wilson of Rievaulx.*
London, Weidenfeld & Nicholson.